

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

650

HAIBA NA MICHEZO

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2015

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A** na **B** zenye jumla ya maswali **kumi na sita (16)**
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **manne (4)** kutoka sehemu **B**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na sehemu **B** ina alama **sitini (60)**.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

1. Baadhi ya walimu wapya hudhani tathmini ya mara kwa mara huwapotezea muda wanafunzi. Ukiwa mwalimu mzoefu, eleza hoja nne zitakazothibitisha umuhimu wa tathmini hiyo katika somo la Haiba na Michezo.

Tathmini ya mara kwa mara humsaidia mwalimu kufuatilia maendeleo ya wanafunzi hatua kwa hatua. Kupitia tathmini hii, mwalimu hutambua mapungufu mapema na kupanga namna ya kuwasaidia wanafunzi.

Tathmini ya mara kwa mara huongeza hamasa kwa wanafunzi. Wanapojua watapimwa mara kwa mara, hutia bidii zaidi katika kusoma na kushiriki michezo kwa makini.

Tathmini huchangia kupima ufanisi wa mbinu za ufundishaji za mwalimu. Ikiwa wanafunzi wengi hawajafanikisha malengo, mwalimu hubaini haja ya kurekebisha mbinu zake.

Kwa kufanya tathmini ya mara kwa mara, mwalimu huandaa ripoti sahihi kuhusu maendeleo ya wanafunzi. Ripoti hizi husaidia wazazi, shule na wanafunzi wenyewe kufahamu maendeleo yao.

2. Katika kuandaa andalio la somo, walimu wengine huandika malengo kwa namna isiyo sahihi hali inayosababisha kushindwa kupima matokeo ya somo. Eleza sifa nne zinazopaswa kuzingatiwa ili kuandaa lengo mahsusi bora.

Lengo mahsusi lazima liwe bayana na linaloeleweka. Lugha inayotumika inapaswa kuwa rahisi na isiyochanganya.

Lengo mahsusi lazima liwe linalopimika. Hii inamaanisha kwamba baada ya somo, matokeo ya mwanafunzi yanaweza kuonekana na kupimwa.

Lengo mahsusi lazima liwe la kweli na linalowezekana. Haliwezi kuzidi uwezo wa muda uliotengwa au kiwango cha wanafunzi.

Lengo mahsusi lazima liwe mahsusi na lenye kuonesha matokeo yanayotarajiwa. Hii humsaidia mwalimu na mwanafunzi kuelekeza juhudi kwenye matokeo yaliyokusudiwa.

3. Umealikwa na Afisa Elimu Kata kutoa maelezo kuhusu nafasi ya michezo katika kukuza nidhamu na umakini wa wanafunzi shuleni. Fafanua hoja nne utakazozungumzia.

Michezo hujenga nidhamu ya kufuata kanuni. Wanafunzi wanaposhiriki michezo, hujifunza umuhimu wa kufuata sheria za mchezo na heshima kwa viongozi.

Michezo hujenga umakini, kwa kuwa kila mwanafunzi analazimika kuzingatia maelekezo na mwendo wa mchezo ili kushinda. Hii huimarisha uwezo wao wa kutulia na kusikiliza.

Michezo hufundisha nidhamu binafsi. Wanafunzi hujifunza kujiandaa kwa mazoezi na kujitunza ili kuimarisha afya zao. Nidhamu hii hujengeka hata nje ya uwanja.

Kupitia michezo, wanafunzi hujenga tabia ya kushirikiana na wenzao. Ushirikiano huu hupunguza utovu wa nidhamu na huongeza umakini katika kazi za shule.

4. Katika kikao cha walimu, baadhi ya walimu walidai vitabu vya kiada pekee vinatosha katika ufundishaji wa somo la Haiba na Michezo. Ukiwa na maoni tofauti, eleza hoja nne zitakazothibitisha umuhimu wa vitabu vya ziada.

Vitabu vya ziada huongeza upeo wa maarifa. Mara nyingi vitabu vya kiada hubeba maelezo mafupi, hivyo vitabu vya ziada hutia kina zaidi.

Vitabu vya ziada huleta mitazamo tofauti ya mada. Hii husaidia wanafunzi kuona somo kwa upana na kuimarisha uelewa wao.

Vitabu vya ziada hubeba mifano ya vitendo na tafiti mpya ambazo hazipo kwenye vitabu vya kiada. Hii huongeza uhalisia wa ujifunzaji.

Vitabu vya ziada huwapa wanafunzi nafasi ya kujisomea zaidi. Kupitia kusoma kwa uhuru, wanafunzi hujenga tabia ya kujifunza bila kutegemea mwalimu pekee.

5. Shule yako imekuwa ikikabiliwa na changamoto ya maandalizi duni ya zana za kufundishia na kujifunzia. Kwa kutumia hoja nne, fafaua faida za kuwa na maandalizi mazuri ya zana hizo.

Maandalizi mazuri ya zana hupunguza upotevu wa muda. Wanafunzi na mwalimu wanapokuta vifaa vimeandaliwa mapema, somo huanza kwa wakati.

Zana zilizoandaliwa vizuri hufanya somo kuwa la kuvutia. Hii huongeza ushiriki wa wanafunzi na kuboresha uelewa wao.

Kupitia maandalizi mazuri, mwalimu hujenga imani kwa wanafunzi. Wanafunzi huona mwalimu yupo makini na anayejali somo.

Maandalizi mazuri ya zana husaidia kudumisha usalama. Vifaa vilivyokaguliwa kabla ya somo hupunguza ajali na madhara.

6. Ukiwa mwalimu wa somo hili, eleza viashiria vinne vinavyoonyesha kuwa mwanafunzi amekosa ari ya kushiriki katika shughuli za michezo shuleni.

Mwanafunzi kutokuwa tayari kushiriki hata akihimizwa na mwalimu. Hii huonesha ukosefu wa motisha.

Mwanafunzi kuonyesha ulegevu au kuchoka haraka bila sababu ya kiafya. Hii ni dalili ya kutokupenda shughuli.

Mwanafunzi kushiriki michezo kwa kulazimishwa tu bila kuonyesha furaha wala ushirikiano. Hii huashiria ari duni.

Mwanafunzi kutafuta visingizio vya mara kwa mara ili kuepuka kushiriki. Mfano ni kudai maradhi au kujifanya na shughuli nyingine.

7. Katika shule yenye upungufu mkubwa wa vifaa vya michezo, mwalimu analazimika kutengeneza zana papo kwa papo. Eleza stadi nne zinazomhitaji mwalimu ili kufanikisha kazi hiyo.

Mwalimu anahitaji stadi ya ubunifu, ili aweze kutumia malighafi zilizopo kutengeneza zana zinazofaa.

Mwalimu anahitaji stadi ya ufundi, ikiwemo kutumia mikono yake vizuri kutengeneza au kurekebisha vifaa.

Mwalimu anahitaji stadi ya kuamua haraka, ili aweze kuamua zana ipi ifae kwa mazingira ya wakati huo.

Mwalimu anahitaji stadi ya usalama, kuhakikisha kuwa zana anazotengeneza hazileti madhara kwa wanafunzi.

8. Wakati wa ufundishaji wa somo la Haiba na Michezo, mwalimu anatakiwa kuzingatia usalama wa wanafunzi. Fafanua mambo manne muhimu ya kuzingatia ili kuhakikisha usalama huo.

Mwalimu anatakiwa kukagua uwanja na vifaa kabla ya michezo kuanza, kuhakikisha havina hatari.

Mwalimu anapaswa kuhakikisha wanafunzi wanavaa mavazi sahihi ya michezo, kama vile viatu na mavazi yanayofaa.

Mwalimu anatakiwa kuwa karibu na wanafunzi wakati wa mazoezi ili kutoa msaada wa haraka endapo ajali itatokea.

Mwalimu anapaswa kuhakikisha anafundisha mbinu sahihi za kucheza michezo ili wanafunzi wasijiumize.

9. Shule yako imeanzisha utaratibu wa kuandaa Azimio la Kazi kabla ya kila muhula. Bainisha zana nne ambazo mwalimu atahitaji katika hatua hiyo na eleza matumizi ya kila moja.

Mwalimu atahitaji muhtasari, ambao hutoa mwongozo wa jumla wa masomo yote na malengo ya kitaifa.

Mwalimu atahitaji kalenda ya masomo, ambayo husaidia kupanga ratiba ya mada na shughuli za ufundishaji.

Mwalimu atahitaji vitabu vya rejea, ambavyo hutumika kupata maelezo ya kina zaidi juu ya mada husika.

Mwalimu atahitaji shajara, inayomsaidia kurekodi maandalizi, matukio muhimu na kufuatilia maendeleo ya masomo.

10. Umechaguliwa kushiriki katika jopo la kuchagua vitabu vya kiada kwa shule za sekondari. Eleza vigezo vinne utakavyovizingatia kabla ya kuidhinisha kitabu kwa somo la Haiba na Michezo.

Kigezo cha kwanza ni ulinganifu wa kitabu na muhtasari. Kitabu kinapaswa kufuata malengo na mada zilizowekwa kitaifa.

Kigezo cha pili ni lugha rahisi na inayoeleweka. Lugha ngumu huweza kuwakwamisha wanafunzi katika uelewa.

Kigezo cha tatu ni ubora wa maudhui, kuhakikisha kuwa kitabu kimeandikwa kwa usahihi, kina mifano ya vitendo na kinaelimisha kwa kina.

Kigezo cha nne ni uimara na ubora wa uchapaji, kwa kuwa vitabu vinapaswa kudumu muda mrefu bila kuharibika kirahisi.

11. “Mwalimu anaweza kufundisha bila muhtasari kwa kuwa tayari ana uzoefu wa kutosha.” Kwa kutumia hoja tano, kanusha usemi huu.

Muhtasari hutoa mwongozo wa kitaifa unaoelekeza nini kufundishwe. Bila muhtasari, mwalimu hatakuwa na dira ya kufuata, hivyo ataacha vipengele muhimu.

Muhtasari huweka viwango vya elimu vinavyopaswa kufikiwa na wanafunzi wote nchini. Mwalimu akifundisha bila muhtasari, wanafunzi watakosa kufikia viwango hivyo.

Muhtasari huunganisha malengo ya taifa na somo husika. Bila kuufuata, somo litaweza kufundishwa kwa mtazamo binafsi wa mwalimu bila kuzingatia malengo ya taifa.

Muhtasari humsaidia mwalimu kupanga muda na mada kwa utaratibu. Mwalimu asiyeutumia anaweza kutumia muda mwingi kwa mada ndogo na kupuuza zilizobeba uzito.

Muhtasari hutoa mwongozo wa aina ya tathmini na viwango vya ufaulu. Bila mwongozo huu, mwalimu hatapima maendeleo ya wanafunzi kwa usahihi.

12. Eleza mambo matano yanayoweza kuathiri tabia na mienendo ya mwanafunzi anayejifunza somo la Haiba na Michezo.

Mazingira ya nyumbani yanaathiri tabia ya mwanafunzi. Familia inayosisitiza maadili hujenga mwanafunzi mwenye nidhamu nzuri.

Marafiki huathiri sana mienendo ya mwanafunzi. Ikiwa mwanafunzi yupo kwenye kundi lenye maadili mabaya, anaweza kuvutiwa kuyafuata.

Walimu huathiri mwenendo wa mwanafunzi kupitia mfano wao. Mwalimu mwenye maadili mema humchochea mwanafunzi kuiga tabia njema.

Mazingira ya shule pia huathiri. Shule yenye nidhamu na uongozi thabiti hujenga tabia nzuri kwa wanafunzi.

Vyombo vya habari na teknolojia vinaathiri tabia. Mwanafunzi anapofuatilia mitindo au michezo inayopotosha kupitia vyombo hivi, huiga tabia zisizofaa.

13. Shule yako imekuwa ikikumbwa na changamoto za ajali ndogo ndogo wakati wa michezo. Kwa kutumia hoja tano, fafania njia za kuhakikisha usalama wa wanafunzi wakati wa michezo.

Mwalimu anatakiwa kukagua vifaa vyote kabla ya michezo kuanza ili kuhakikisha havina hatari.

Mwalimu anatakiwa kufundisha mbinu sahihi za kutumia vifaa na kucheza michezo. Hii hupunguza uwezekano wa ajali.

Wanafunzi wanapaswa kuvaa mavazi na viatu sahihi vya michezo ili kuepuka kuumia.

Uwanja au mazingira ya michezo lazima yawe safi, salama na yaliyorekebisha vizuri ili kupunguza ajali.

Mwalimu anatakiwa kuwa karibu na wanafunzi na kufuatilia mwenendo wao ili kutoa msaada wa haraka endapo ajali itatokea.

14. Andalia la somo lina vipengele muhimu vinavyomsaidia mwalimu kufanikisha somo. Eleza namna mwalimu anavyoweza kutumia vipengele vitano vya andalia hilo.

Mwalimu hutumia malengo mahsusi kuongoza somo. Malengo haya humsaidia kujua matokeo ya somo kwa kila kipindi.

Mwalimu hutumia mada ndogo ili kugawanya somo na kulifanya liwe rahisi kufundisha kwa hatua.

Mwalimu hutumia mbinu za ufundishaji zilizopendekezwa ili kuhakikisha wanafunzi wanashiriki kikamilifu.

Mwalimu hutumia vifaa na zana zilizoordheshwa katika andalio ili kufanikisha ufundishaji wa vitendo na unaoeleweka.

Mwalimu hutumia tathmini iliyopangwa kupima kama wanafunzi wamefikia malengo ya somo na kurekebisha pale inapohitajika.

15. Azimio la Kazi ni nyenzo muhimu kwa mwalimu kabla ya kuandaa andalio la somo. Changanua vipengele vitano vya Azimio la Kazi na eleza namna vinavyosaidia maandalizi ya somo.

Kipengele cha mada husaidia mwalimu kubaini somo litakalofundishwa na mpangilio wake. Hii humsaidia kupanga ufuatano wa mada.

Kipengele cha malengo ya somo hueleza shabaha kuu zinazokusudiwa kwa muhula mzima. Hii humsaidia mwalimu kufundisha kwa kuzingatia matokeo ya muda mrefu.

Kipengele cha nyenzo na vifaa huonyesha vifaa vinavyohitajika kufanikisha somo. Hii humsaidia mwalimu kujiandaa mapema.

Kipengele cha muda husaidia mwalimu kupanga ratiba na kuhakikisha mada zote zimefundishwa ndani ya muda uliopangwa.

Kipengele cha tathmini huonyesha namna mafanikio ya masomo yatakavyopimwa. Hii humsaidia mwalimu kufuatilia maendeleo ya wanafunzi hatua kwa hatua.

16. “Shajara ni nyaraka muhimu kwa kila mwalimu wa somo la Haiba na Michezo.” Kwa kutumia hoja tano, thibitisha kauli hii.

Shajara humsaidia mwalimu kurekodi masomo aliyoyafundisha. Hii husaidia kujua somo lililofundishwa na linalofuata.

Shajara hutoa kumbukumbu ya maendeleo ya wanafunzi. Kupitia kumbukumbu hizi, mwalimu hutathmini maendeleo ya darasa.

Shajara humsaidia mwalimu kujipanga kwa somo lijalo kwa kurejea kile kilichofundishwa awali.

Shajara ni nyenzo ya uwajibikaji. Viongozi wa shule hutumia shajara kuona kama mwalimu anatumiza wajibu wake.

Shajara humsaidia mwalimu kutambua changamoto zilizojitokeza katika somo fulani na kupanga marekebisho kwa kipindi kijacho.